

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle Olympiakomitean lausunto hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi 2023

VIITE: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 (HE 154/2022)

Suomen Olympiakomitea lausuu otsikkoasiassa:

VALTION TALOUSARVIO 2023 LIIKUNNAN JA URHEILUN NÄKÖKULMASTA

Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2023 ehdotetaan liikuntaan ja urheiluun 153,7 miljoonaa euroa. Tämä on noin 0,5 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa, eli liikuntabudjetti säilyy lähes ennallaan parlamentaarisen rahoitusratkaisun ja budjettiriihen päätösten myötä.

Olympiakomitea pitää vastuullisena, että hallituksen budjettiriihessä lisättiin liikunnan rahoitusta 3,1 miljoonalla eurolla, minkä myötä liikuntapaikkarakentamiseen kohdistunut leikkausuhka peruuntui ja liikuntabudjetti pysyy nykytasollaan. Liikunnan ja urheilun edistämiseksi on keskeistä, että rahoituksen taso säilyy pitkäjänteisesti. Haasteen tulevaisuuteen luo korkea inflaatio, jonka myötä rahalla saa vähemmän.

Valtion liikuntabudjetilla edistetään liikunnan ja urheilun edellytyksiä rahoittamalla muun muassa liikuntapaikkarakentamista, liikunnan kansalaistoimintaa, kuntien liikuntapalveluita ja huippu-urheilua. Liikunnalla ja urheilulla on merkittävä rooli suomalaisten fyysisen kunnon, henkisen kestävyys ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa erityisesti koronapandemian jälkeen.

Lisäksi liikunnalla ja urheilulla on merkittäviä kansantaloudellisia vaikutuksia. UKK-instituutin selvityksen mukaan liian vähäisen liikkumisen kustannukset yhteiskunnalle ovat vuosittain yli kolme miljardia euroa. Liikunnan ja urheilun laajaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta kuvaa hyvin se, että seuratoimintaan osallistuu eri rooleissa peräti 1,8 miljoonaa suomalaista, ja neljä viidestä suomalaisesta pitää huippu-urheilumenestystä tärkeänä.

→ Olympiakomitea pitää hyvänä, että budjettiriihen päätösten myötä valtion talousarvioesityksessä liikunnan ja urheilun määrärahat pysyvät vuoden 2022 tasolla.

ENERGIAKRIISIN VAIKUTUS LIIKUNTAAN JA URHEILUUN

Käynnissä oleva energiakriisi heijastuu voimakkaasti liikuntaan ja urheiluun. Kasuvat energiakustannukset aiheuttavat haasteita liikuntapaikkoja ylläpitäville kunnille, yrityksille ja seuroille. Kustannusten kasvun myötä useissa kunnissa suunnitellaan parhaillaan liikuntatilojen sulkemista tai käyttöaikojen rajoittamista.

Liikuntapaikkojen sulkeminen ei ole yhteiskunnallisesti kestävä ratkaisu, sillä se aiheuttaa muita pitkäkestoisempia ongelmia. Mikäli liikuntapaikkoja ryhdytään sulkemaan energiakriisin myötä, vaikutukset heijastuvat koronapandemian rajoitusten tapaan suomalaisten fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin. Kun koronapandemian aikana liikuntatiloja suljettiin, lukuisat lapset ja nuoret putosivat liikuntaharrastamisen parista ja etenkin nuorilla katkosten vaikutus harrastusaktiivisuuteen voi olla pysyvä.

Energiankulutuksen vähentämiseksi ja energiakustannusten hillitsemiseksi liikuntapaikoilla tulee tehdä toteutettavissa olevia energiasäästötoimenpiteitä, jotta liikuntatilojen sulkemisilta voidaan säästyä. Liikunta- ja urheiluyhteisö on laajasti sitoutunut ottamaan käyttöön tehokkaita ja nopeavaikuttavia keinoja energiansäästöön.

Olympiakomitea vetoaa vahvasti koko julkiseen hallintoon, ettei liikuntapaikkoja suljettaisi. Liikuntapaikkojen käytön rajoittamisella olisi pitkäaikaisia haittoja suomalaisten terveydelle, sosiaaliselle ja mielen hyvinvoinnille sekä lasten ja nuorten kasvuun. Liikuntatiloihin kohdistuvilla koronarajoituksilla on ollut suuri inhimillinen ja taloudellinen hintalappu, eikä samaa virhettä tule enää toistaa. Myös Valtion liikuntaneuvosto on kannanotossaan vedonnut valtionhallintoon, että liikuntapaikkojen sulkemisia vältettäisiin viimeiseen saakka, koska koronapandemian jälkeen monet lapset ja nuoret sekä aikuiset ja ikääntyneet ovat juuri palanneet liikuntaharrastuksiin.¹

Liikuntapaikat ja niissä järjestetty toiminta ovat merkittävä hyvinvoinnin tuottajia. Suomen Liikunnan Ammattilaisten kunnille tehdyn kyselyn mukaan energiakriisin vaikutusten arvioidaan koskevan erityisesti jäähalleja, uimahalleja, liikuntahalleja ja ulkoilureittien valaistusta.² Nämä ovat liikuntapaikkoja, jotka palvelevat laajasti eri käyttäjäryhmiä. On hyvä muistaa, että esimerkiksi uimahallit ovat korvaamattomia myös erityisryhmien liikuntamahdollisuuksien ja lasten uimaopetuksen järjestämisessä.

Liikuntapaikkojen energiakustannusten kasvu lisää myös painetta käyttömaksujen korottamiseen ja edelleen harrastusmaksuihin. Jo aiemmin on havaittu, että korkeat harrastusmaksut lisäävät merkittävästi kynnystä osallistua harrastustoimintaan erityisesti vähävaraisten perheiden osalta. Tutkimusten myötä on noussut huoli siitä, että seuratoiminnan hintojen nousun takia enenevässä määrin vain hyvin toimeentulevien perheiden lapset voivat osallistua, jolloin seuratoiminnasta saavat hyödyt eivät jakaudu tasaisesti kaikkien saataville.³ Harrastusmaksujen korottaminen lisää todennäköisesti liikunnan drop out -ilmiötä eli liikuntaharrastuneisuuden vähenemistä murrosiässä. Tämä on huolestuttavaa erityisesti, koska tuoreen Olympiakomitean arvion mukaan koronapandemian jälkeen heikoiten urheilun pariin ovat palanneet juuri 13–19-vuotiaat nuoret.⁴

Olympiakomitea esittää liikuntapaikkojen ylläpitäjille myönnettävää tukea nousseiden energiakustannusten kattamiseksi. Liikuntapaikkojen energiakustannuksia kompensoiva tukimekanismi tulisi suunnitella ja valmistella mahdollisimman pian, koska liikuntatilojen sulkupäätöksiä jo valmistellaan. Tukimekanismilla tulee hillitä harrastamisen kustannusten nousua ja ehkäistä liikuntapaikkojen aukioloaikojen supistamista. Koronapandemian jälkeen suomalaisten pitäminen liikkeessä ja seurojen elinvoiman turvaaminen on tärkeää. Energiakustannusten kompensoinnin lisäksi tukea tarvitaan energiasäästöä edistäviin toimenpiteisiin, kuten teknologiaan, jolla voidaan tarkastella energiankulutusta.

Olympiakomitea on haastanut liikunnan ja urheilun toimijat mukaan yhteiseen energiansäästökampanjaan. Lisäksi Olympiakomitea kokoaa energiansäästösuosituksia kaikille liikunnan ja urheilun kansanliikkeen parissa toimiville. Energiansäästötoimien toteuttaminen liikuntapaikoilla on tärkeää myös pidemmällä aikavälillä ennen kaikkea ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Liikuntapaikkojen energiatehokkuutta edistävien peruskorjaus- ja rakentamishankkeiden vauhdittaminen on tärkeää ja siihen tulee etsiä lyhyen ja pitkän aikavälin ratkaisuja.

➔ **Olympiakomitea esittää, että valtio kehittää mahdollisimman pian liikuntapaikkojen tukimekanismin, jolla tuetaan liikuntapaikkojen ylläpitäjiä nousseiden energiakustannusten kompensoinnissa ja energiatehokkuusinwestoinneissa ja siten estetään liikuntapaikkojen sulkeminen.**

¹ Valtion liikuntaneuvoston kannanotto (23.9.): Liikuntapaikkojen energiakustannusten nousua kompensoitava harrastamisen turvaamiseksi: <https://www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/kannanotto-liikuntapaikkojen-energiakustannusten-noususta/>

² Suomen Liikunnan Ammattilaisten (SLA) Vaikuttaako energian hinta kuntanne liikuntapaikkoihin -kyselyn tulokset (27.9.): <https://www.sla-ry.fi/vaikututtaminen/kysely-kunnille-vaikuttaako-energia/>

³ Hannu Itkonen, Kati Lehtonen, Outi Aarresola (toim.) Tutkimuskatsaus liikuntapolitiittisen selonteon tausta-aineistoksi. Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 2018:6 https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Tutkimuskatsaus_liikuntapolitiittiseen_selontekoon_2018.pdf

⁴ Olympiakomitea: Harrastajat ovat palanneet urheiluseuroihin – Nyt urheiluyhteisöä haastetaan energiansäästötalkoisiin: <https://www.olympiakomitea.fi/2022/09/27/harrastajat-ovat-palanneet-urheiluseuroihin-nyt-urheiluyhteisoa-haastetaan-energiansaastotalkoihin/>

LIIKUNTA LASTEN HYVINVOINNIN TUKEMISEN NÄKÖKULMASTA

Fyysinen aktiivisuus on lapsen kasvun ja kehityksen edellytys. Se myötävaikuttaa positiivisesti mm. oppimisen edellytyksiin, kuten vireystilaan, tarkkaavaisuuteen, keskittymiskykyyn, havaitsemiseen ja muistamiseen. Se ylläpitää ja parantaa lasten fyysistä toimintakykyä sekä motoriikkaa vahvistaen samalla tuki- ja liikuntaelimestöä. Lisäksi se ennaltaehkäisee mm. ylipainon, tyypin 2 diabeteksen ja muiden verenkiertoelinsairauksien riskitekijöitä. Se vähentää psyykkistä kuormitusta ja parantaa mielialaa sekä tarjoaa luontevan paikan toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa.⁵ Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa myönteisesti myös lasten oppimiseen - koulupäivän aikainen liikunta, fyysisen aktiivisuuden määrä sekä hyvä kestävyyskunto ovat yhteydessä hyviin kouluarvosanoihin.⁶ Liikkumisen hyödyt ovat siis kiistattomat niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisenkin hyvinvoinnin näkökulmasta.

Tällä hetkellä vain 10–20 % alle kouluikäisistä lapsista saavuttaa nykysuositusten mukaisen fyysisen aktiivisuuden määrän. Suosituksen mukaan alle kouluikäisten lasten tulisi liikkua vähintään kolme tuntia päivässä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten liikunta jää vielä vähäisemmäksi, sillä heidän mahdollisuutensa osallistua liikunnalliseen toimintaan ovat vähäisemmät.⁷ Kouluikäisten liikkumissuositusten saavuttaa tällä hetkellä noin puolet 7–12-vuotiaista ja vain alle viidesosa 13–17-vuotista. Kouluikäisten liikuntasuositus sisältää ikä huomioiden monipuolista, reipasta ja rasittavaa liikkumista vähintään tunnin päivässä. Pitkäkestoista ja runsasta paikallaan oloa tulisi välttää.⁸ Lukiolaisista vain 2,6 prosenttia täytti liikkumisen suosituksen eli tunti liikettä päivässä, kun UKK-instituutti tutki liikuntakäyttäytymistä liikemittarien avulla.⁹

LIITU 2018- ja 2020-tutkimuksissa nousi esille, että moni kouluikäinen lapsi ja nuori kuvailee itseään huonoksi liikkujaksi tai ”ei liikunnalliseksi tyyppi”. 11–15-vuotiaista huonoksi liikkujaksi itseään kuvasi 37 % vastaajista ja ”en ole liikunnallinen tyyppi” -kuvauksen itsestään antoi jopa 39 % vastaajista. Koetulla liikunnallisella pätevyydellä on vaikutuksia siihen, miten liikunnallinen elämäntapa omaksutaan.¹⁰ Ei siis ole yhdentekevää, miten kouluikäiset kokevat voivansa suoriutua liikkumista vaativista tehtävistä ja miten hyvinä he näkevät edellytyksensä onnistua niissä.

Jokaisella lapsella ja nuorella tulee olla mahdollisuus maksuttomaan ja mieluisaan liikuntaharrastukseen. Olympiakomitea pitää tärkeänä Harrastamisen Suomen mallin laajentamista kaikkiin kuntiin ja kouluihin - on aika siirtyä pilotoinnista vakiinnuttamiseen. Malli luo peruskoululaisille mahdollisuuksia päästä mukaan heitä itseään kiinnostavaan harrastustoimintaan. On tärkeää, että lasten ja nuorten lähiympäristöstä löytyy paikkoja, joissa liikuntaa voi harrastaa kaikille avoimessa toiminnassa, joka ei rajaa ketään pois esimerkiksi varallisuuden, vamman tai tiettyjen lajitaitojen puuttumisen vuoksi. Harrastamisen Suomen malli voi luoda vähän liikkuvien tavoittamiseksi loistavan uuden keinon, sillä koulupäivien aikaisella liikunnalla ja liikkumisella on todettu olevan suuri merkitys juuri vähän liikkuville oppilaille.¹¹ Kouluympäristössä tarjotut kaikille avoimet harrastusryhmät voivat houkuttaa heitä helpommin mukaan liikkumaan.

Jopa 15–20 prosentilla lapsista ja nuorista on jokin toimintarajoite, joka vaikeuttaa heidän arkeaan. Heidän joukossaan on paljon liian vähän liikkuvia. Toimintarajoitteisista lapsista ja nuorista lähes puolet (49 %) kertoo harrastamista estävän erityisesti soveltuvien ryhmien puuttuminen. Joka kolmas toimintarajoitteinen nuori toivoo inklusiivisia ryhmiä, joissa kaikki voivat harrastaa yhdessä.¹² Harrastamisen Suomen malli voi luontevasti luoda myös näitä harrastamisen paikkoja.

⁵ Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:21; Liikkumissuositus 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille. 2021. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisusarja 2021:19.

⁶ Heidi Syväoja, Marko Kantomaa, Kaarlo Laine, Timo Jaakkola, Kirsi Pyhältö ja Tuija Tammelin. Liikunta ja oppiminen. Opetushallitus ja LIKES-tutkimuskeskus. Opetushallitus, Muistiot 2012:5. Helsinki 2012. ISBN 978-952-13-5293-5 (pdf).

⁷ Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:21.

⁸ Liikkumissuositus 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille. 2021. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisusarja 2021:19.

⁹ Sami Kokko, Riikka Hämylä ja Leena Martin (toim.) Nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2020. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2021:1: <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2021/05/Nuorten-liikuntakayttaytyminen-Suomessa-LIITU-tutkimuksen-tuloksia-2020.pdf>

¹⁰ Kokko, S. & Martin, L. (toim.). 2019. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1;

Kokko, S., Hämylä, R. & Martin, L. (toim.). 2021. Nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2020. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2021:1

¹¹ Tulokortti 2022. Lasten ja nuorten liikunta Suomessa. 2022. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 401. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

¹² Tulokortti 2022. Lasten ja nuorten liikunta Suomessa. 2022. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 401. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Liikunnallinen elämäntapa alkaa kehittyä jo varhain lapsuudessa. Tutkimusten mukaan varhaislapsuudessa saadut riittävät motoriset perustaidot ovat liikunnallisen elämäntavan taustatekijöitä ja ne ovat tiiviisti yhteydessä niin lapsuuden, nuoruusvaiheen kuin varhaisen aikuisuuden fyysiseen aktiivisuuteen.¹³ Siksi Olympiakomitea haluaa nostaa esille Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman tärkeän roolin liikunnallisen elämäntavan omaksumisessa. Varhaiskasvatus luo luontevan paikan oppia motorisia perustaitoja leikkien ja erilaisia ympäristöjä tutkien. Samalla lapset ovat osaavien ammattilaisten ympäröimänä, jotka voivat huolehtia siitä, että lapset kokevat liikkueessaan onnistumisen kokemuksia ja iloa.

➔ **Olympiakomitea pitää lasten liikunnan edistämisessä keskeisinä valtion toimenpiteinä liikunnan lisäämistä koulupäiviin sekä Harrastamisen Suomen mallin ja Liikkuvat-kokonaisuuden jatkuvuutta.**

LIKKUVAT-OHJELMIEN RAHOITUS

Olympiakomitea on huolestunut valtakunnallisten liikunnan edistämishjelmien eli Liikkuvat-ohjelmien tulevaisuudesta. Valtion talousarvioesityksessä ei ole varattu lainkaan rahoitusta Liikkuvat-ohjelmien toimeenpanoon vuodelle 2023.

Liikkuvat-ohjelmien toimeenpanon vuosittainen rahoitus on ollut viime vuosina (2016–2021) noin 3,8–7 miljoonaa euroa. Liikkuvat-ohjelmat ovat tärkeä työkalu liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi ja siksi niiden toimeenpanon rahoitusta tulisi ehdottomasti jatkaa. Liikkuvat-ohjelmilla edistetään matalan kynnyksen liikkumismahdollisuuksia arjen toimintaympäristöissä, kuten varhaiskasvatuksessa.

Olympiakomitea on erityisesti huolestunut pienten lasten liikuntaa edistävästä Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmasta, jonka toiminta heikentyisi merkittävästi ilman lisärahoitusta. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaa on toteutettu vuodesta 2015 lähtien ja siinä on mukana hieman yli puolet varhaiskasvatuksen yksiköistä. Tavoitteena on, että ohjelma laajenee kattamaan koko varhaiskasvatuksen.

Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman tavoitteena on, että varhaiskasvatus mahdollistaa lapselle vähintään kaksi tuntia monipuolista liikkumista varhaiskasvatuspäivän aikana. Pienten lasten liikkumisessa on määrän lisäksi tärkeää sen laatu, ja liikuntatottumusten omaksuminen lapsena luo tutkitusti perustaa myöhemmälle liikkumiselle. Ohjelmalla vaikutetaan varhaiskasvatusyksiköiden toimintakulttuuriin ja muutosta seurataan jatkuvasti työkalujen avulla.

Mikäli budjettiesitys toteutuu tällaisenaan, se vaarantaa merkittävästi liikunnallisen elämäntavan edistämistyötä paikallisesti. Esimerkiksi Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman paikallisen tason toimenpiteisiin ei valtion talousarviossa ole rahoitusta lainkaan. Liikunnallisen elämäntavan toimintakulttuurin luominen edellyttää pitkäjänteistä rahoitusta. Liikkuvat-kokonaisuus on ollut erinomainen kokonaisvaltainen työväline, joka edistää kansalaisten yhdenvertaista liikkumista koko elämänsä aikana vauvasta vaariin.

➔ **Olympiakomitea esittää, että Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman toimeenpanoon lisätään kaksi miljoonaa euroa vuodelle 2023.**

Helsingissä 3.10.2022

Taina Susiluoto
toimitusjohtaja
Suomen Olympiakomitea

Toni Ahva
yhteiskuntasuhteiden päällikkö
Suomen Olympiakomitea

¹³ Itkonen, H., Lehtonen, K., & Aarresola, O. (toim.). 2018. Tutkimuskatsaus liikuntapolitiittisen selonteon tausta-aineistoksi. Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 2018:6.